

Pekovski vajenec iz Znojma

Repatica, njuhanec in izgubljeni sin

Poleti 1811. leta se je prikazala na nebu velika repatica. Kot ognjen meč je visela žareča zvezda nad mestom. V toplih močeh so jo ljudje polni strahu in groze opazovali skozi daljnogleda, ki so bili postavljeni na vseh trgih, da bi od blizu in razločno videli izredno nebesno znamenje.

»Repatica prinaša nesrečo!« so si šušljali ljudje.

»Samo ne vemo komu,« je dejal stari Weirig, ki je s čevljarjem Iskro hitel v zvezdnato noč.

»Ne vemo. Elija Ve!« je zašepetal čevljarški prerok in se previdno ogledal okoli sebe, če ni morda v bližini kakega francoskega vohuna. »Napoleonu prinaša nesrečo.«

»Da le ne bi naši domovini prineslo nesreče!« je šlo zdaj od ust do ust in ljudje so zaskrbljeni gledali v nočno nebo. Tedaj pa se je oglasil pater Dvořak:

»Čudovito lepa božja luč je to. Prav taka je stala nekoč na betlehemske hlevom, iz katerega je izšla najlepša Zvezda zemlje in neba. Repatica ne stori nikomur nič žalega. Le kar človek sam hudega stori, to ga vse življenje spremlja.«

Repatica leta 1811 je mnoge naučila moliti. Oblegali so spovednice in iskali božjega miru v dnevih stiske. Bili pa so tudi taki, ki jim je zvezda tako zbegala dušo, da so svoje preplašeno življenje hoteli vreči od sebe kot črviv sad.

V eni teh poletnih noči se je Dvořak s svojimi študenti sprehajal ob obali Donave. Nenadoma se je ločil od družbe in stopil za človekom, ki je sumljivo begal ob reki. Iz žepa je vzel svojo tobačnico in zaklical tujcu:

»Hej prijatelj, vzemite ščepec! To pomaga zoper prehlad. V poletnih nočeh je podonavski zrak nevaren.«

Tujec je osupel pogledal patra.

»No, le vzemite!« je silil Dvořak.

»Ne njuham!« je odklonil tujec.

»Pa poskusite meni na ljubo!« Pater mu je pomolil tobačnico pod nos. Tedaj je mož kot pod skrivnostnim pritiskom vzel ponujeni ščepec.

»Tako!« je dejal generalni vikar. »Zdaj pa skočite v vodo!«

Nesrečnež je presenečen pogledal patra. »Vi ne veste, kako mi je pri srcu!« je dejal.

»Mislite? No, stopite par korakov z mano, pa mi boste povedali.«

Mož je poslušno šel s patrom vzdolž obale.

»Ali veste,« je vznemirjen začel tujec, »kaj se pravi, izgubiti vse svoje imetje, in svoje življenjsko delo gledati v razvalinah?«

»Če to vem?« je vzdihnil Dvořak. »Ako pa je vaše življenjsko delo le vaše premoženje, denar, potem pač ni vredno več kot pest prahu.« Dvořak je z roko zajel pesek in ga pred tujčevimi očmi vrgel v vodo: »Poglejte! Toliko je vreden denar. Ali se splača skočiti za njim?«

Mož je stisnil patru roko in rekel:

»Ne poznam vas, a rešili ste mi življenje!«

Nato je izginil v noč.

»Ne jaz, njuhanec!« je zaklical Dvořak za njim in ljubeče ogledoval tobačnico, na kateri se je v svetlobi zvezd lesketala slika patra Tadeja Hübla.

»Dobro si pomagal, Tadej!« je zamrmral Dvořak in varno spravil tobačnico v žep.

»Gospod pater,« je vprašal nato eden izmed študentov, »kako ste vedeli, da je mož nameraval skočiti v vodo?«

»Ljubi Bog mi dá, da čutim, kadar je kdo v stiski,« je odgovoril Dvořak.

- - -
Repatica je izginila. Francoski cesar je oborožil novo mogočno vojsko in že naslednjo pomlad s pol milijona vojakov iz vseh dežel sveta odrinil v carsko Rusijo. 14. septembra je velikanska vojska z godbo in zastavami vkorakala v Moskvo.

»Repatica je lagala,« je dejal Weirig.

»Zvezde ne lažejo, pek!« ga je kljubovalno zavrnil čevljar. In prišle so novice, ki so si jih ljudje najprej šepetaje pripovedovali: veliko rusko mesto je bilo v plamenih. Vojska se umika skozi led in sneg. Veliko jih je od gladu omagalo, mnogi so zmrznili.

Kmalu se je razvedelo, da se Napoleonova vojska v divjem begu bliža nemški meji.

Nekega dne je prišlo pismo iz Varšave. Pater Podgorski, ki je pastiroval v bližini poljskega glavnega mesta, je sporočal, da je Jan Raduski, katerega je Dvořak nekoč pobral iz varšavske umazanije, umrl v moskovskih plamenih potem ko je dva otroka rešil iz goreče hiše. Dvořak je znova in znova molil za mladega junaka.

Pismo Jana Podgorskega je prineslo še več žalostnih novic. Sv. Beno je bil za vedno izgubljen. Cerkev so spremenili najprej v orožarno, nato pa v tovarno za nože. V Južni Nemčiji in Švici so patra Passerata in njegove novince preganjali iz kraja v kraj.

Tudi za dunajske patre so nastopili hudi časi.

Dvořak se je zazdel sam sebi kot poveljnik, ki je izgubil svojo vojsko nekje v ledenih pustinjah sveta. Ob takih trenutkih ga je zgrabilo vroče hrepenenje, da bi šel po brata Emanuela v cistercijanski samostan in odromal z njim k Naši Ljubi Gospe v Quintiliolo. Kaj naj starec na Dunaju še koristi svojim bratom? Mar ni kongregacija tostran Alp brez rešitve izročena poginu?

Pater Dvořak je v tej dobi veliko molil za sveto Cerkev in svojo družbo. Ne, ne pojde nazaj v Quintiliolo, naj si še tako želi miru v milostnem Marijinem svetišču.

Kmalu pa je Dvořak našel novo delovno področje, na videz zelo skromno, vendar pa se je priletni mož škofu Hohenwartu zanj s solzami v očeh zahvaljeval. Bil je imenovan za hišnega duhovnika v uršulinskem samostanu. Stanoval v hiši, ki je bila soseda "Železne hruške". Stara zvesta služabnica Marijana mu je vsak dan

nosila iz uršulinskega samostana preko ceste zvrhano košaro jestvin. Mojster Slavec je pošiljal nekdanjemu vajencu iz Znojma kruh. Rezikini fantje so patru stregli pri sveti maši.

V največje veselje je bilo generalnemu vikarju, da je smel pridigati. Neznaten je bil začetek. Ko je zvonček prvič povabil k pridigi v uršulinski cerkvi, je le nekaj starih ženic sedelo v klopeh.

Generalni vikar pa je govoril kakor človek, ki ima moč – in kmalu je bila uršulinska cerkev ob njegovih pridigah nabito polna.

Robate in grčave kot hrastov les so bile besede, ki so donele s prižnice patra Dvořaka. Niti sledu olepševanja in lahkotnih božajočih izrazov ni bilo v njih. V dno duše je pretreslo ljudi, kadar je Dvořak govoril mogočno kot prerok o poslednjih rečeh, o smrti, sodbi, peklju. Bili pa so prav tako prisrčno veseli, kadar je govoril o božji dobroti ali o Mariji, preprosto in vedro kot ni znal nihče drug. Čutili so, da je to res veselo oznanilo. Dvořakove pridige so bile prepričevalne, ker so bile porojeno iz njegove žive vere.

»Pater Dvořak ne dokazuje. On oznanja kot človek, ki je to sam doživel,« so govorili meščani.

Vendar pa nekateri niso bili zadovoljni z Dvořakovimi pridigami. Celo nekateri duhovniki so se spotikali nad njim.

Janezek, Rezikin najmlajši, je bil splezal na vrv zvona in zdaj z vso močjo zvoni v svetlo nedeljo. Dvořak bo govoril in ministrantek vabi k pridigi. Na Cesti svetega Janeza se kar tare ljudi.

Stari Weirig in Elija sedita pri oknu in opazujeta vrvež. Ne slišita več dobro. Poznajo se jima leta. Dvořaka razumeta le, kadar odpre vse registre in udarja po prižnici kot bi božji grom pretresal cerkev.

No, pa Rezka jima potem že pove, kaj je pater govoril.

»Poglej, Elija!« zakliče pek. »Tamle gre gospod svetnik Schlegel z ženo in slikar Klinkowström. Njima pač diši črni Dvořakov kruh. Glej, glej. Kaj tistega tam – ali ga poznaš? To je eden izmed kanonikov iz cerkve sv. Štefana. Klemen ima danes res sijajno poslušalstvo. To mu mora biti tesno pri srcu!«

»Kaj pa onile, Weirig?« vpraša čevljar in pokaže na siromašno oblečenega fanta, ki ga množica skoraj nese v cerkev. »Glad mu kar iz oči gleda.«

»K Dvořaku gre v pravo kovačnico!« meni pek. »Ne bo se vrnil neprekaljen iz uršulinske cerkve. Veš kaj, Elija? Bilo bi kar prav, če zmoliva rožni venec, da Klemen vsem tem dobro izpraša vest.«

Tedaj vzameta starca molek z velikimi lesenimi jagodami v tresoče se roke, da izprosita Dvořakovi pridigi blagoslov ljube Matere božje.

Mali zvonar še enkrat krepko potegne za vrv. Pater je že na prižnici. Nekaj trenutkov si ogleduje ljudi v cerkvi. Nato začne:

»Dragi moji, danes bom govoril tako, da me bo razumel največji bedak med vami, pa tudi najmanjši otrok.«

»Čuden uvod, naravnost smešen!« si misli kanonik Gruber in nagubanči čelo.

»Povedal vam bom, kako je naš Gospod na gori z nekaj žemljicami nasitil lačno množico.«

Medtem pa Dvořak že odkrije razcapanega fanta v kotu cerkve.

»Čakajte!« zakliče. »Pravkar sem se nečesa domislil. Vidim nekoga, ki potrebuje s prižnice vse kaj drugega kot evangelij o kruhu. Razložil vam bom torej evangelij o izgubljenem sinu.«

»Nezaslišano se lovi!« godrnja kanonik.

Pater Dvořak pa pripoveduje Odrešenikovo priliko o izgubljenem sinu.

»Dovolj hudo se je fantu godilo v tujini. Glad mu je izvotlil lica. Domotožje mu je razparalo srce. Pa si ni upal domov, sramoval se je, da bi ga oče videl v takih cunjah. Nazadnje je od skrbi in žalosti zbolel.«

Fant za cerkvenimi vrati je povесil glavo.

»Le pogum, moj dragi! Pogum!« zakliče Dvořak. »Oče te čaka, Morda tudi mati? Pridi, vrni se domov! Mati čaka! Na pragu stoji. Vrni se domov, moj fant! In zdaj, dragi verniki,« - Dvořak kar v sredi prekine razlago in vabi - »pridite, pokleknite z menoj in molite z menoj, da se fant vrne k svoji materi!« In že glasno moli očenaš.

»Daj mi dušo, Gospod, sicer grem k tvoji Materi!« pristavi tiho, nato pa glasno zmoli še zdravamarijo.

Starcema v pekarni pravkar drsi zadnja jagoda skozi prste. »Zdrava, Marij...«

»Trdno sem prepričan, da se vrne spet domov!« sklene Dvořak svojo pridigo in krepko dostavi: »Amen!«

»Škandal, takale pridiga! Nadškof mora to uvideti!« se jezi kanonik, ko odhaja iz cerkve.

»Čutim, kakor da je pater rešil človeka iz največje stiske,« reče Friderik Schlegel svoji ženi.

Umetnik Klinkowström gre zraven njiju v globoke misli zatopljen in molči. Tako mu je, kot bi pater tudi njega, nevernega protestanta, priklical iz bede mrzlega sveta v domovino Cerkev.

Polagoma se hiša božja prazni. Stari Andrej gre z drsajočimi koraki po cerkvi in mogočno rožlja s svežnjem ključev. A glej! Tam v zadnji klopi tiči še nekdo.

»Ježeš, kako razcapan in zanikrn je!« si misli cerkovnik.

»Cerkev bomo zaprli!« reče strogo in zarožlja s ključi.

»Rad bi se spovedal!« zajeclja tujec.

»Spoved? Ob svetlem nedeljskem dopoldnevu?« godrnja starec.

Pa že stoji ob njem tudi pater Dvořak. Fantu položi roko na ramo in reče:

»Pojdi z menoj, prijatelj!«

Nato pelje strganca s seboj v svojo sobo, ga potisne na klečalnik, nad katerim visi veliko razpelo, in reče:

»Poklekni sem in nauči se svoje lekcije!«

Sam pa vzame v roke brevir in pol ure hodi po sobi gori in doli. Nato si nadene vijolično štolo in sede poleg spokornika:

»Tako. Zdaj začni v božjem imenu!«

In fant začne. Najprej stokajoč, a pater je dober. Prijateljsko ga spodbuja.

»Le dalje, prijatelj! Vem, kaj hočeš povedati!« In nato pride na dan skesano strto priznanje o pobalinstvih in malopridnostih, ki jih je zagrešil na dunajskih ulicah in krčmah, o žalosti, ki jo je delal svoji revni materi, o tisoč lopovščinah v avstrijski armadi, o sramotnih dejanjih v Moskvi in Parizu, o lakoti in bedi in o obupani vrnitvi na Dunaj.

»Si končal?« vpraša pater. Nato pa resno in dobrohotno govori ranjeni, raztrgani duši, naloži majhno pokoro in mu da odvezo:

»Tako, prijatelj moj!« reče končno. »Z Bogom si uredil, a mati še čaka nate - Franc Ksaver Kočar!«

Fant debelo pogleda patra.

»Vi me poznate?«

»Pravkar sem te spoznal in tudi tvojo mater poznam. Pojdi domov, mati potrebuje nekoga, da ji bo pomagal.«

»Ne upam si domov. Mati mi ne bo pustila prestopiti domačega praga.«

»Bo pa sama prišla pote!« odgovori pater. »Nocoj lahko ostaneš pri meni. Sedi za mizo! Bova pogledala, kaj je ostalo od kosila.« Dvořak odpre veliko omaro, vzame iz njego pogačo in sadje in meso in vse varno postavi na mizo pred svojega obiskovalca. Kot sestradan volk plane fant na vse te dobre reči.

Ko stara Marijana čez nekaj časa pride po prazno posodo, se ne more dovolj načuditi, da tako svet mož še vedno toliko pojé.

Mlekarica Kočarica je kar ostrmela, ko ji je Rezka drugo jutro povedala, da jo pater Dvořak vabi na zajtrk.

»Kako naj grem k njemu v svoji delovni obleki?« se je izgovarjala v zadregi. A pekinja ji je znala pomagati. Posodila ji je lep bel predpasnik in jo skoraj porinila v sosedno hišo.

»Dobro jutro, gospa Kočarjeva! Kar sedite, prosim. Mleko je vaše, kruh pa od mojstra Slavca,« jo je pozdravil generalni vikar.

»To vendar ne gre!« se je branila žena. »Najprej moram postreči svojim strankam.«

»Morda vam potem nekdo pomaga!« reče Dvořak.

»Pa menda ne mislite spet...?«

»Ne, to pot ne, gospa. Pač pa nekdo drug.«

Žena sede:

»Miza je pogrnjena za dva. Imate morda še kak obisk?«

»Seveda!« se zasmeji Dvořak - odpre vrata v sosedno sobo in zakliče: »France, pridi sem!«

Žena kar ostrmi, ko zagleda fanta, ki sramežljivo obstoji na pragu.

»Ti, ti - ničvrednež - nepridiprav...« hlipa in svetle solze se ji ulijejo po licih.

»Ljubi Bog mu je odpustil, gospa Kočarjeva. Sedaj ste na vrsti vi.«

Uboga mati je že odprla usta, da bi ozmerjala sina, zdaj mu pa pade okrog vratu in zaihti:

»Kako sem vesela, da si se vrnil, France!«

Gospodinje, katerim je Kočarica vozila mleko, so to jutro morale dolgo čakati.

»Mi boste že oprostili!« se je izgovarjala mlekarica. »Med potjo sem spet našla svojega sina.«